

Editorial

Představujeme dubnové číslo 2022

„You can't think of the global and close your eyes to the details.“ Volodymyr Zelensky

Při výběru tématu pro jarní číslo časopisu v roce 2022 jsme ani v nejmenším netušili, jak velmi bude aktuální. **Cílové skupiny sociální pedagogiky**, jako jsou uprchlíci, osamělé matky s dětmi, jejichž muži bojují ve válce, lidé s traumaty, opuštění senioři bez svých rodin, děti a dospívající bez možnosti společně se rozvíjet a vzdělávat ve svých školách, trpící a strádající lidé přicházejí ze země tak blízké a tak těžce zkoušené brutální invazí ze strany putinovského Ruska. V posledních týdnech si autoři tohoto textu kladou spoustu otázek, o původu této tragédie, a s jakými důsledky se bude muset (nejen) evropské společenství vyrovnávat.

Akteři válečného dramatu nám vstupují do života nejen prostřednictvím šokujících zpráv v médiích, ale naštěstí také v realitě každodennosti v podobě nejrůznějších organizací, institucí, firem, obcí a měst, rodin i jednotlivců. Nabízejí uprchlíkům pomoc a podporu, životní a profesní perspektivu. Máme možnost v přímém přenosu sledovat živoucí zhmotněnou sociální pedagogiku, která se bytostně zabývá prostředím člověka, aktivizuje ho v náročné životní situaci a toto prostředí „pedagogizuje“, což mimo jiné znamená, že jej polidšťuje. Mnoho angažovaných a pomáhajících lidí se stalo přes noc „sociálními pedagogy“, kteří objevují podstatu života a svými činy pojmenovávají jeho ústřední hodnoty. Nejedná se tedy jen o přímou pomoc potřebným, ale také o přihlášení se k hodnotám, jako je svoboda, solidarita, statečnost a empatie.

Aktuální situace rezonuje nejen českou společností, ale v podstatě velkou částí světa. Celý tento akt, doufejme, bude ve víru událostí kulminovat k větší kooperaci jednotlivých aktérů společností i celých národů. Domníváme se, že válečný konflikt na Ukrajině strhne mnohé masky, které se v evropské společnosti v časech blahobytu trvale usadily na našich tvářích (a leckdy v srdcích), a odhalí se tak skutečné lidství ve své nahotě a zároveň krásě. Sociální pedagogika může být právě tou disciplínou, v níž krása má potenciál výrazně zazářit.

Představujeme Vám číslo časopisu, kde jsou zachyceny cílové skupiny sociální pedagogiky v rozmanitých souvislostech a kontextech. První část je tvořena několika studiemi a příspěvky, které se v širokém spektru vztahují k tématu všech cílových skupin sociální pedagogiky. Celým číslem se významně prolínají dvě výrazné paralelní linie – česká inspirace a finská zkušenost, jež propojují různá témata sociální pedagogiky v celek. Abychom udrželi kompaktnost a provázanost čísla, nejdříve prezentujeme studie, které se zcela konkrétně vztahují k cílovým skupinám sociální pedagogiky, a zároveň jsou v nich zdůrazněny trendy výzkumu v oblasti sociální pedagogiky se zřetelem k cílovým skupinám.

Z textů tohoto čísla je patrné, že sociální pedagogika se přirozeně zaměřuje na různé cílové skupiny. V podstatě můžeme říct, že se ve své činnosti orientuje na celou populaci, kterou chce vést ke zdravému způsobu života (Kraus, 2008). Co se týká přístupu sociální pedagogiky, jedná se o kreativní činnost, disciplínu a oblast praktického jednání, jímž významně prostupuje zájem o dovednost lidí aktivně se zapojit do komunity (Hämäläinen & Eriksson, 2016).

Definice a vymezení sociální pedagogiky ukazuje, že jejich autoři vycházejí z užšího i širšího pojetí disciplíny. Užší pojetí je spíše zaměřeno na cílovou skupinu dětí a mládeže, na intervenci do sociálních problémů a dopady sociálněpatologických jevů, cílem je prostřednictvím výchovných postupů zvládat tyto problémy a pomoci lidem k soběstačnosti a svépomoci. Sociální pedagogika překračuje hranice školy, vstupuje do makrosociálního i mikrosociálního prostředí jedince (Hradečná, 1998). Šířeji koncipované definice vycházejí z myšlenky pomoci všem věkovým kategoriím v různých životních situacích, při plánování a zvládnutí životní dráhy. Cílem je nalézt postupy vedoucí k usnadnění procesů

akulturace a socializace, při utváření optimálního životního způsobu, a to nejen u ohrožené, ale i „zdravé“ populace (Kraus, 2008). Kraus (2014) dodává, že jako optimální přístup shledává právě třetí pojetí, ve kterém má sociální pedagogika podobné funkce jako například sociální práce, současně však mají obě disciplíny i svou autonomii.

Studie od Vicenta Javier a Lucy Raphael Kimaro z Catholic University of Eastern Africa a Giuseppe Caramazza s titulem **The empowerment of women students from deprived backgrounds through education for social transformation – A study of Tangaza University College, Nairobi, East Africa** (Posílení postavení studentek ze znevýhodněného prostředí prostřednictvím vzdělávání pro společenskou transformaci – studie Tangaza University College, Nairobi, východní Afrika) vychází z původního výzkumu, který byl zaměřen na posílení (empowerment) postavení studentek pocházejících ze sociálně znevýhodněného prostředí, a to skrze sociální transformaci. Výzkumného šetření se zúčastnily rodiny studentek pocházejících ze sociálně znevýhodněných prostředí, zejména však samotné studentky Tangazské univerzity, jejíž základní hodnoty vychází ze sociálního učení (římskokatolické) církve.

V další původní studii s názvem **A content analysis of the articles published in the journal Sociální pedagogika / Social Education from 2018-2020** (Obsahová analýza článků publikovaných v časopise Sociální Pedagogika / Social Education v letech 2018–2020) se její autoři Adams Ogirima Onivehu, James Joy Tolulope a Sulaimon Jamiu Temitope z University of Ilorin zaměřili na obsahovou analýzu textů publikovaných v časopise Sociální pedagogika, a to v časovém období 2018 až 2020. Jak vyplývá ze samotného titulu, klíčovým nástrojem byla zvolena obsahová analýza, jejíž pomocí autoři analyzovali trendy výzkumu v oblasti sociální pedagogiky ve člancích, jež byly publikovány ve stejnojmenném časopisu. Kromě samotné analýzy přispěli autoři doporučeními, pakliže je redakce a přispívající autoři v budoucnu povedou v patrnosti, mohly vést jak ke zkvalitnění samotného časopisu, tak k rozšíření jeho věhlasu.

Třetí studie Michala Černého z Masarykovy univerzity nese název **Informačně chudí: Nová cílová skupina sociální pedagogiky** otevírá v souvislosti s tématem všech cílových skupin sociální pedagogiky fenomén informační chudoby, který se stává čím dále zřetelnějším problémem současné společnosti. Autor vymezuje novou cílovou skupinu sociální pedagogiky, kterou definuje nový fenomén – informační chudoba. Upozorňuje na rozevírající se nůžky nerovnosti mezi informačně gramotnými a chudými. Záměrem příspěvku bylo hledat nové možnosti, jež sociální pedagogika může využít k řešení tohoto nového typu sociální nerovnosti.

Za významnou část aktuálního čísla považujeme rubriku **Inspirace ze zahraničí**, jelikož do této části přispěli především zahraniční autoři. Velmi důležitým aspektem pro rozvoj společnosti považujeme vzájemné obohacování různých kultur a hledání inspirace ze zahraničí. V tomto čísle nabízíme především prostředí finské, snažíme se o reflexi několika témat a jejich prostřednictvím zachytit praktiky, které mohou být významné pro oblast sociální pedagogiky.

Finská společnost je pro mnohé výzkumníky, odborníky i laiky inspirativní nejen díky inkluzivnímu přístupu ve vzdělávacím systému, ale především komplexnímu sociálnímu systému se zřetelem na individualitu každého jedince společnosti. Texty autorů v rubrice Inspirace ze zahraničí odráží jednotlivé elementy, které se následně promítají do celkového obrazu finské společnosti a reflektují tak situaci sociální pedagogiky v jedné ze severovýchodních zemí. V předkládaných příspěvcích je obsaženo několik témat, která se propojují v tématu cílových skupin. Zastřešení pro téma může čtenář nalézt v teoretickém příspěvku *Paradigma sociální pedagogiky ve Finsku*. Autorka Lenka Ďulíková z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity popisuje, že ve Finsku není ukotvenou jednotnou profesí a spočívá na modelu multiprofesionální spolupráce. Přesto má dominantní roli při řešení sociálních aspektů života jednotlivců, skupin i celé společnosti. Akcent je v textu kladen na otázku welfare (blahobytu) celé společnosti, který je stěžejní pro fungování různých cílových skupin sociální pedagogiky ve Finsku.

Autoři příspěvků se snaží zachytit debatovaná témata v sociálním kontextu. Například Maria Litova z Faculty of Social Sciences University of Helsinki ve svém textu *To the question of youth political participation during Covid-19 in Finland* upozorňuje na negativní dopad pandemie, která se promítá do nižší politické participace mladých lidí, jež vede k prohloubení jejich nerovností a izolace. Autorka řešení nachází v online participaci během covid-19 prostřednictvím digitálních technologií jako existující nabídky pro jedince, kteří se díky tomu mohou účastnit dění ve společnosti.

Příspěvek Laury Kortesoja z Education Evaluation Centre HEA University of Helsinki *Teaching everyday life skills and self-care for children and adolescents* ukazuje, jak může být implementace dovedností sebeobsluhy a každodenního života (skills self-care and everyday life skills) do finského kurikula zajímavým prvkem a přínosem. Autorka příspěvek obohacuje o konkrétní příklady, specificky hovoří o time managementu, který může pomáhat dětem zvládat školní docházku a cítit se ve škole dobře.

Další text, *Pre-primary school education in Finland – How it works from start to professional*, přináší zajímavý postřeh z praxe předškolního vzdělávání. Autorka Reeta Mäki-Pollari z Faculty of Education University of Oulu vysvětluje Early childhood education and care (ECEC) a praxi pedagogů v severském městě Oulu. Zajímavou pasáží je popis dvouletého předškolního experimentu v preprimárním vzdělávání, který má za cíl plynulý přechod všech žáků s různými potřebami do prvního ročníku školy. V programu se pracuje s individuálním tempem každého jedince a vnitřní motivací dětí.

Autorky Anu Raudasoja a Sanna Ryökkynen prezentují specifika odborného vzdělávání v příspěvku *Inclusive Finnish vocational education and training*. Poukazují na inkluzivní složku organizace vzdělávání, která by měla reagovat na specifické potřeby studentů a umožňovat tak rovné postavení všech participantů ve vzdělávání. Zajímavostí je plán rozvoje osobních kompetencí (personal competence development plan “PCDP”), ve kterém jsou zohledněny nejen individuální potřeby studentů, ale také již jejich předchozí kompetence, na které je možné navazovat a smysluplně je dále rozvíjet. Inspirace pochází ze dvou finských fakult Faculty of Educational Sciences University of Helsinki a HAMK University of Applied Sciences Hämeenlinna.

Začátek studia v novém prostředí: Možnost podpory vysokoškolských studentů, poslední finský text rubriky Inspirace ze zahraničí přináší nové podněty do cílové skupiny nově přicházejících vysokoškolských studentů. Autorka Tereza Vengřinová z Ústavu pedagogických věd na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity popisuje proces integrace začínajících studentů tří odlišných univerzit světa – University of Latvia v Rize (Lotyšsko), University of Kansas (Kansas, USA) a University of Oulu (Finsko). Nastavení optimálních a podpůrných podmínek ze strany fakult pro začínající studenty považuje za klíčové pro další motivaci a jejich setrvání ve studiu.

Zahraniční inspirace je obohacena také o zkušenost z kanadského prostředí, které jedinečným způsobem pojímá multikulturní společnost a spektrum rozmanitých kultur. Autor František Trapl z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity tak představuje text s názvem *Kanadská zkušenost – bohatství kultur a národů*. Toto jedinečné prostředí, které klade důraz na kulturu uznání, otevřenost a přijetí odlišnosti již více než půl století, může být znamenitou a důvěryhodnou inspirací pro nejen heterogenní společnosti toužící po dosažení otevřenosti a přirozeném inkluzivním prostředí.

Ústředním tématem jarního čísla časopisu jsou **cílové skupiny sociální pedagogiky**. V další části představujeme některé z nich, a to vždy v souvislosti s metodami, přístupy nebo strategiemi, které může využít sociální pedagogika v profesní praxi. Mnozí z autorů příspěvků jsou absolventi oboru Sociální pedagogika, kterou v praxi dále rozvíjí v rozličných odvětvích. Rádi bychom ukázali, že různé aspekty sociální pedagogiky je možné uplatnit v každé profesi, která je v úzkém kontaktu s lidmi.

Autorka textu *Specifika chatové krizové intervence v kontextu sebepoškozování*, Bohuslava Horská, je respektovanou a oceňovanou sociální pracovnící a supervizorkou, absolventkou oboru Sociální pedagogika na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Přináší postřehy z poměrně těžko zachytitelného prostředí chatové intervence skrze dlouholetou zkušenost z pozice krizové interventky. Obohacující je modelová ukázka chatové krizové intervence a komplexní popis fenoménu sebepoškozování, který měl především v souvislosti s pandemií exponenciální nárůst.

Na předchozí příspěvek o krizové intervenci navazuje text Petra Sucháčka z Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, odborníka v tématech rozvoje pedagogických kompetencí a nenásilné komunikace, *Empatie učitele – co, proč a hlavně jak*. Autor vysvětluje, jakou roli hraje empatie učitele ve výchově a vzdělávání. Jak je empatické učební prostředí prorůstové pro žáky s různým typem znevýhodnění. Součástí textu je tip na jednotlivé kroky k empatickému jednání ve školním kontextu. Zcela jasně se ukazuje, že právě empatické a respektující jednání je významnou cestou, jak jednat s druhými lidmi s výsledkem porozumění a napojení. Takový přístup může být klíčem ke vzájemnému propojení komunikačních toků různých cílových skupin.

Současná *Integrace cizinců ve městě Brně: Příklad dobré praxe*. Martina Kurowski z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity se tématem uprchlictví zabývá téměř dvacet let, a to nejen v rovině vědecké činnosti, ale ve zcela konkrétní praxi. Ve spolupráci s Lenkou Šafránkovou Pavlíčkovou z Odboru sociálního začleňování statutárního města Brna představují brněnskou zkušenost s integrací cizinců. Migrační situace činí z města prostor, který přítomnost cizinců zásadním způsobem ovlivňuje a působí na něj, přitom reálně zatím neexistují žádné promyšlené postupy, jak by mohlo (či mělo) město na danou situaci reagovat. Je zde však prostor pro vytváření lokální strategie integrace, současně je ale nutné uvést, že musí vyrůst z místních potřeb. Jedná se o proces vyžadující značný čas a prostor k tomu, aby k formulování konkrétních obsahů mohlo dojít. Je obtížné dosahovat shody mezi aktéry integrace, jelikož názorový prostor je velmi pestrý a klade nároky na dlouhodobější komunikaci. Připravenost a ochotu města angažovat se pomoci uprchlíkům prověří současná situace spojená s lidmi, kteří utíkají před válkou na Ukrajině.

Další cílovou skupinou, která stále významněji oslovuje oblasti sociální pedagogiky, jsou senioři. Příspěvek *Aktivizace seniorů pomocí loutek* je zpracován prizmatem konkrétní profesní zkušenosti absolventa oboru Sociální pedagogika a volný čas, Michaela Schmidta, který je spoluvůdčím Divadla Bez Pravidel, z.s., které se věnuje zmíněné metodě, jež je založená na práci s loutkou. Aktivizace seniorů pomocí loutek skvěle nasedá na potřeby seniorů a dokáže zaujmout i ty, kteří se do ostatních aktivit nezapojují. Hlavními přínosy přístupu je skutečnost, že vzpomínky jsou přeměrovány od seniorů k loutkám. To vedle neobvyklosti aktivit umožňuje také uvolnění od tíhy prožitků, která znemožňuje jejich psychické zpracování.

Mezi cílové skupiny sociální pedagogiky patří i romská menšina. Jednak v souvislosti s tématem možného sociálního znevýhodnění, které souvisí s mnoha faktory života romského obyvatelstva, ale také ve vztahu k tématům spojeným s multikulturní výchovou, se zacházením s diverzitou a s procesy inkluze v prostředí školy i společnosti. Pro mnohá pracoviště na univerzitách, kde se vzdělávají sociální pedagogové, je téma romské populace, romského národa nejen součástí vyučovaných předmětů, ale též mnohých projektů zacílených na konkrétní sociálněpedagogická témata. Text *Otevřená univerzita aneb Romové jako jedna z cílových skupin sociální pedagogiky* představuje projekt týmu realizátorů z Katedry sociální pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, jehož cílem je motivace Romů k vysokoškolskému studiu. Příspěvek Anny a Lenky Gulových je obohacen o spoty, které vznikly v rámci projektu a které oslovují potenciální zájemce a v dalším směru současně i většinovou společnost.

Téma podpory a vzdělávání Romů je představeno zajímavým brněnským projektem, o kterém píše Andrea Barickmanová působící na Magistrátu města Brna, odboru kultury, v textu *Hudebním vzděláním k sociální změně*. Projekt Onstage v Brně je prvním pokusem veřejného subjektu zavádět u nás hudební programy se sociálním přesahem. Jedná se konkrétně o skupinovou výuku hry na hudební nástroj na základních školách nacházejících se v krizových částech města. Inspirací byla především osvědčená praxe městské hudební školy EMMCA španělského města L'Hospitalet de Llobregat, resp. její výukový program Tandem. Tento program se osvědčil v boji proti sociálnímu vyloučení, nezaměstnanosti mladých a předčasnému odchodu z povinné školní docházky. Podle španělských výzkumů žáci a studenti účastníci se tohoto hudebního programu dosahují lepších studijních výsledků, než je celostátní průměr.

Feuersteinovo instrumentální obohacování jako metodu vhodnou pro všechny cílové skupiny sociální pedagogiky nám představuje Denisa Denglerová z Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Prostřednictvím instrumentálního obohacování lze rozvíjet například děti v období školního věku, které zažívají opakovaný školní neúspěch. Feuersteinovo instrumentální obohacování (FIE) se ale také používá v aktivizaci seniorů při primární prevenci nástupu stařecké demence nebo při aktivizaci odsouzených ve věznicích, kde jim tyto instrumenty pomáhají změnit své životní strategie, rozvinout schopnosti plánování a omezit impulzivní reakce. Předpokládá se, že tyto dovednosti výrazně napomohou dobré sociální adaptaci po propuštění z výkonu trestu. Další cílovou skupinou, kde se realizuje práce s FIE instrumenty, je také oblast práce s dospělými v rámci rekvalifikačních kurzů, rozvoje manažerských schopností, podpoření pracovních týmů atd.

Zahrada má mnoho podob i funkcí – od produkční přes estetickou a vzdělávací až po relaxační. V současném pojetí se zahrady stávají obytným prostorem pod širým nebem. Ne každý ale ví, že zahrada má i vysokou terapeutickou hodnotu, s níž se můžete seznámit v textu *Co mohou mít společného přírodní zahrady, zahradní terapie a sociální pedagogika?* diplomované permakulturní designerky Dany Křivánkové a dlouholeté pracovnice Školského zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka. Šíře cílových skupin, environmentální rozměr i prostor pro uplatnění sociálního pedagoga při práci s klienty představuje využití terapeutické zahrady jako sociální služby.

Závěrečným textem rubriky *Cílové skupiny sociální pedagogiky* je představení řady studentských projektů, které vznikly v rámci předmětů studijního programu *Sociální pedagogika a volný čas na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity*. Text *Projektování jako cesta k cílovým skupinám sociální pedagogiky* autorky Lenky Gulové, Martiny Kurowski a Františka Trapla z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity představuje potenciál tvorby projektů (nejen) jako velmi účinné metody při vzdělávání sociálních pedagogů. Podporuje tvořivost, samostatnost a podnikavost a umožňuje studentům tříletou týmovou práci s vybranou cílovou skupinou, případně vytvoření nové metody, přístupu, strategie přispívající k rozvoji a ukotvení sociální pedagogiky jako významné profese.

Do rubriky **Výzvy pro sociální pedagogiku** jsme zařadili informace o projektech podporujících ukrajinské školství jako inspiraci pro podobné iniciativy, které aktuálně vyžaduje situace na Ukrajině. Rozvoj ukrajinského školství je tématem pro akademiky z Katedry sociální pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity už od roku 2011. Od tohoto roku až do prosince 2021 jsme se v mnoha oblastech spolupodíleli na přeměnách ukrajinského školství směrem k demokracii a modernizaci. Text s názvem *Ukrajina, téma pro sociální pedagogiku* představuje Lenka Gulová ze jmenované katedry a Zdenka Vágnerová z Asociace pro mezinárodní otázky.

Po tomto bloku orientující se na cílové skupiny následují dvě **recenze**. První z nich je publikace s názvem *Responzivní výuka*, která reaguje na problematiku hodnocení žáků a otázku individuálnějšího přístupu k dětem. Autorem knihy je Harry Fletcher-Wood, který má bohaté zkušenosti ve vzdělávání. Poukazuje na potenciální proměnu výuky s využitím formativního hodnocení, která by vedla k efektivnějšímu učení. Autorem recenze je Michal Černý z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Formativní hodnocení je poměrně inovativní přístup, který přináší hlubší porozumění v učícím procesu a stává se významným prvkem inkluzivních škol.

Druhá recenze vychází z monografie autorů Radim Šíp a Denisa Denglerová et al. *Na cestě k inkluzivní škole: Interakce a norma*. Jedná se o odbornou knihu, která se snaží reagovat na inkluzivní procesy, nejasnosti, nerovnosti a bariéry ve školách i ve společnosti. Sleduje nejen implementaci inkluze ve školách, ale především historické, politické i sociální pozadí. Autorem recenze je Jakub Pivarč z Národního pedagogického institutu ČR, který knihu považuje za inspirativní dílo, které do české pedagogické komunity přináší nový a neotřelý vhled do problematiky inkluze.

Dalšími příspěvky jarního čísla jsou **rozhovory**. První rozhovor *Cesta ZŠ Partyzánské jako otevřené školy a učící se komunity* tematicky navazuje na recenzi monografie *Na cestě k inkluzivní škole: Interakce a norma*. První příspěvek je veden se zástupkyní ředitele běžné ZŠ Partyzánské v České Lípě Lenkou Filipovou. Jedná se o inkluzivní školu, která dlouhodobě sdílí svoji praxi například prostřednictvím

Agentury pro sociální začleňování, kontinuálně implementuje prvky různých inovativních přístupů a inspiruje se ze zahraničí. Ve škole mají praxi s pozicí sociální pedagožky a zakládají si na vzájemném obohacování skrze sdílení všech aktérů školy.

V tomto čísle si čtenář může přečíst také *Rozhovor s docentem Stanislavem Střelcem*, nadmíru zkušeným pedagogem. V písemně vedeném rozhovoru je patrný mimořádně lidský přístup, který je pro docenta Střelce charakteristický. V rozhovoru se čtenář dočte, jaká byla proměna školství za posledních padesát let s jejími milníky, a to pohledem jednoho z významných pedagogů na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity.

Součástí časopisu je také rubrika **Informace**, ve které představuje Jana Čelůstková akreditovaný *Kurz Programu Portage ve Zlíně*. Jedná se o metodický program zaměřený na pomoc dětem se specifickými potřebami, který je postavený na dlouholetých zkušenostech multiprofesionálního lektorského týmu a kooperaci lektorů s rodiči dítěte.

Do rubriky Informace jsme zařadili zprávu, která nám přišla z Kalkaty od kolegy Somnatha Chatterjee s názvem *Educating poor village children during the pandemic*. Popisuje, jak během pandemie fungovala práce komunitních pedagogů v Kaikala Chetana (West Bengal, Indie), kteří pracují s dětmi z chudých zemědělských oblastí. Pedagogové se snaží zapojovat inovativní přístupy a podněcovat zájem dětí ke studiu. Autor nám podává zprávu, že i přes nouzový stav spojený s koronavirem se podařilo pokračovat v pedagogické práci pro potřebné.

Závěr čísla patří neméně zajímavé rubrice **Sociální pedagogika jako studijní obor** s textem Miroslava Procházky, který představuje tradici i směřování sociální pedagogiky na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, na níž působí ve vedoucí pozici.

Na závěr si dovoluujeme poděkovat všem členům redakční rady, autorům a především recenzentům za spolupráci na přípravě tohoto čísla. Věříme, že aktuální obsah dubnového čísla nabízí čtenářům přínosné informace a četné inspirativní pohledy v oblasti sociální pedagogiky i blízkých vědních oborů.

Lenka Gulová, Lenka Ďulíková, František Trapl

Literatura

Hämäläinen, J., & Eriksson, L. (2016). Social pedagogy in Finland and Sweden: a comparative analysis. *Pedagogia Social Revista Interuniversitaria*, 27, 71–93. https://doi.org/10.7179/PSRI_2016.27.05

Hradečná, M. (Ed.). (1998). *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Karolinum.

Kraus, B. (2008). *Základy sociální pedagogiky*. Portál.

Kraus, B. (2014). *Základy sociální pedagogiky*. Portál.